

Esiopetuksen opetussuunnitelma

LUKU 6 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN
PERUSTUVA ESIOPETUS 25

LUKU 1 OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 8)

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 8)

1.3. Hyvinkään esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 10)

Opetussuunnitelman laadinta

Hyvinkään kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma (ESIOPS) on laadittu opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Suunnitelman päivityksessä 2020–2021 huomioitiin Opetushallituksen täydennykset perusteisiin. Vuoden 2022 päivityksessä huomioitiin perusteasiakirjan lisäykset liittyen lapsen etuun ja kiusaamisen vastaiseen työhön. Vuoden 2023 päivityksessä on huomioitu perusteasiakirjan muutokset liittyen opiskeluhooltoon sekä sosiaali- ja terveystalvelujen siirtymiseen hyvinvointialueelle. Hyvinkään esiopetuksen opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta.

Hyvinkään esiopetussuunnitelma on laadittu suomeksi ja ruotsiksi annettavaa esiopetusta varten ja se on kaikkien esiopetuyksiköiden yhteinen. Se sisältää hyvinkääläiset täydennykset ja sitä on tarkoitus käyttää yhdessä valtakunnallisten perusteiden kanssa. Asiakirjojen lukemista helpottaa niiden yhdenmukainen sisällysluettelo.

Hyvinkään esiopetussuunnitelma on alun perin laadittu vuosina 2014–2016 perusopetuksen opetussuunnitelmatyön rinnalla.

Silloinen varhaiskasvatuksen pedagoginen tiimi valmisteli esiopetuksen opetussuunnitelmaa, ja varhaiskasvatuksen edustajia oli myös perusopetuksen opetussuunnitelmatyöryhmissä. Esi- ja alkuopetuksen edustajat muodostivat oman työryhmänsä. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien luonnokset olivat kommentoitavina Hyvinkään kaupungin internetsivuilla maaliskuussa 2016. Kohdennetusti kommentteja pyydettiin myös esiopetuksen henkilökunnalta kirjallisesti ja keskustelutilaisuuksissa.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien laatiminen rinnakkain ohjasi entistä selkeämmin esi- ja alkuopetuksen yhteistyön suunnittelua, toisaalta esim. erilaiset sähköiset asiakasjärjestelmät ovat tuoneet omat haasteensa. Tulevaisuudessa esiopetuksen opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan sekä sitä kehitetään yhdessä niin perusopetuksen kuin varhaiskasvatuksen pedagogisen ohjauksen kanssa.

Oppilashuoltoa koskeva osuus laadittiin yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa.

Hyvinkään ESIOPS päivitettiin toimintakaudella 2020–2021.

Päivityksessä hyödynnettiin Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen eli Karvin kehittämissuosituksia (2020) liittyen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointiin. Varhaiskasvatuksen opettajille järjestettiin keskustelutilaisuudet syksyllä 2020 sekä uudelleen keväällä 2021. Tilaisuuksien tavoitteena oli keskustella esiopetuksen opetussuunnitelmasta erityisesti toimintakulttuurin näkökulmasta. Tilaisuuksien välissä yksiköissä työstiin toimintakulttuuriin liittyviä kehittämissuhteita.

Varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta tärkeimpiä painopisteitä olivat leikki, oppimisen ilo ja lasten osallisuus. Keskustelutilaisuuksia järjestettiin myös päiväkodin johtajille sekä perusopetuksen esi- ja alkuopetuksen opettajille. Huoltajilta kyseltiin kolmea tärkeintä esiopetukseen liittyvää asiaa webropol-kyselyllä. Huoltajien mielestä tärkeimmiksi asioiksi esiopetuksessa nousivat kouluun valmistautuminen ja erityisesti ryhmässä tapahtuva oppiminen. Huoltajille järjestettiin myös kyselyn tuloksista keskustelutilaisuus, johon kutsuttiin päiväkotien vanhempaintoimikuntien aktiivijäseniä. Myös esiopetukseen osallistuvat lapset saivat miettiä kolmea kivointa asiaa esiopetuksessa. Lasten mukaan kivoimmat asiat eskarissa olivat leikkiminen, ulkoilu ja kaverit. Varsinaisen tekstin osalta Hyvinkään Esiopetussuunnitelmaan tehtiin lähinnä termeihin liittyviä päivityksiä. Keskustelu ja esiopetuksen toimintakulttuurin sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden käsitteiden avaaminen olivat tärkeämmässä roolissa kuin uuden tekstin tuottaminen.

Hyvinkään ESIOPS päivitettiin 2021–2022 lapsen etuun ja kiusaamisen vastaiseen työhön liittyen.

Viimeisin päivitys 2023 muuttaa asiakirjan rakennetta siten, että oppilashuollon osuutta ei kirjata enää esiopetuksen opetussuunnitelmaan, vaan Hyvinkäälle tehdään erillinen, eri koulutusasteiden yhteinen opiskeluhoitosuunnitelma. Lisäksi vuoden 2023 päivityksessä suunnitelmatekstiin on tehty pieniä, lähinnä teknisiä muutoksia sekä lisätty perusopetuksen alaisen esiopetuksen käytänteitä.

Opetussuunnitelman toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen

Jokainen esiopetusta antava yksikkö kuvaa toiminnan järjestelyt ja täsmentää omat esiopetuksen tavoitteensa lukuvuosisuunnitelmaan, jota seurataan ja arvioidaan vähintään kerran lukuvuoden aikana. Lukuvuoden päättyessä suunnitelma arvioidaan ja tehdään kehittämissuunnitelmat seuraavalle lukuvuodelle. Huoltajien ja lasten osuus esiopetussuunnitelman arviointiin ja kehittämiseen varmistetaan kuvaamalla kehittämisen ja arvioinnin käytännöt kunkin esiopetusyksikön lukuvuosi- / toimintasuunnitelmassa, jossa voidaan myös painottaa osallisuuden eri tapoja.

Esiopetusyksiköiden toimintasuunnitelmat viedään Opetuslautakunnan hyväksyttäväksi. Yksiköiden arvioinnit suunnitelmiansa toteutumisesta annetaan tiedoksi opetuslautakunnalle toimintavuoden päättyttyä. Esiopetussuunnitelmasta tiedotetaan huoltajia ja sidosryhmiä kaupungin internetsivuilla. Lisäksi tiedottamisessa voidaan hyödyntää kaupungissa käytössä olevia sähköisiä viestintä- ja tiedonhallintaohjelmia.

Esiopetuksen opetussuunnitelmaa täydentävät ja toteuttavat suunnitelmat/asiakirjat:

Täydentävät suunnitelmat/asiakirjat

- Hyvinkään Varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) liitteineen
- Varhaiskasvatuksen turvallisuussuunnitelma
- Hyvinkään kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
- Perusopetuksen opetussuunnitelma
- Hyvinkään perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Hyvinkään Pelikirja eli kaupunkistrategia
- Hyvinkään ekologisen kestävyys-tiekartta ja Hyvinkään kaupungin ympäristöohjelma

Toteuttavat suunnitelmat/asiakirjat

- Esiopetusyksiköiden toimintasuunnitelmat
- Toiminnallinen tasa-arvo- yhdenvertaisuussuunnitelma (sisältyy yksikön toimintasuunnitelmaan)
- Kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma (sisältyy yksikön toimintasuunnitelmaan)
- Opettajan käsikirja, oppimisen ja koulunkäynnin tuki
- Kulttuuripolkuohjelma
- Esi- ja alkuopetuksen yhteistoiminnan ohjeistus; Esi- ja alkuopetuksen yhteiset suunnittelutaulukot
- Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen tiedonsiirron ohjeistus
- Hyvinkään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digitaalisen osaamisen suunnitelma
- KieliPeda – työväline kielitietoisien pedagogiikan kehittämiseen

LUKU 2 ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s.12)

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s.14)

2.3 Arvoperusta

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s.15)

2.4 Oppimiskäsitys

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s.16)

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s.16)

2.6 Hyvinkäällä

Hyvinkäällä Opetuslautakunta päättää esiopetuksen järjestämisen periaatteet. Kunta esiopetuksen järjestäjänä antaa mahdollisuuden erilaisille painotteisuuksille esiopetusryhmissä. Esiopetuksen järjestelyissä otetaan huomioon vuorohoidon erityispiirteet. Edellä mainitut painotteisuudet ja järjestelyt kuvataan tarkemmin esiopetusyksiköiden toimintasuunnitelmissa. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu.

Hyvinkäällä esiopetusta järjestetään pääsääntöisesti varhaiskasvatuspalveluiden toimesta. Myös perusopetuksen alaisuudessa järjestetään jonkin verran esiopetusta. Sivistystoimen toiminta-ajatuksena on luoda edellytykset elinikäiselle oppimiselle ja elämänhallinnalle ja tukea niitä sekä tuottaa ja mahdollistaa eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvointia ja elämänlaatua edistävät sivistyspalvelut.

Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta sekä lapsensa esiopetuspäivästä. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Hyvinkäällä inklusiiviset periaatteet ohjaavat toiminnan suunnittelua ja järjestämistä siten, että lapsi kokee olevansa osallinen vertaisryhmässä ja aktiivinen toimija yhteisössä (osallistava kasvatus).

Siirtymävaiheet esiopetukseen sekä esiopetuksesta kouluun huomioidaan ja toteutetaan paikallisesti sovitulla tavalla. Tiedonsiirrossa ovat huoltajien lisäksi mukana muut mahdolliset lapsen yksilöllisen kehityksen kannalta olennaiset toimijat.

Esiopetus osana oppimisen polkua

Esiopetus kestää yhden lukuvuoden ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia, neljä tuntia päivässä. Esiopetus toteutetaan esiopetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun Hyvinkään esiopetussuunnitelman mukaisesti. Hyvinkäällä Opetuslautakunta vahvistaa esiopetuksen toiminta-ajat vuosittain, ja ne noudattavat pääsääntöisesti perusopetuksen toiminta-aikoja lukuun ottamatta lauantaipäiviä. Esiopetusryhmät toimivat joko päiväkotien tai koulujen tiloissa tai perusopetuksen alaisuudessa kouluilla. Esi- ja alkuopetuksen käytännön yhteistyötä kehitetään paikallisen ohjeistuksen mukaan. Esiopetusryhmät voivat tehdä yhteistyötä myös muun perusopetuksen kanssa.

Lapsen oppimispolun tulisi olla mahdollisimman johdonmukaisesti etenevä. Tavoitteena on, että jokaisella esiopetuksen oppilaalla on mahdollisuus esiopetusvuotensa aikana yhteistoimintaan alkuopetuksen kanssa. Yhteistoiminta suunnitellaan esi- ja alkuopetuksen välisenä yhteistyönä ja kirjataan molempien lukuvuosisuunnitelmaan.

Esiopetus on suunnitelmallista ja tavoitteellista lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemista. Henkilöstö suuntaa huomionsa lasten innostukseen ja oppimisen iloon sekä monipuolisiin oppimisympäristöihin. Lapsen osallistumista esiopetukseen tuetaan aktiivisesti huoltajien kanssa. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille.

Hyvinkäällä varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa on käytössä esiopetuksen alkaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma –prosessi, joka etenee seuraavasti: esiopetusyksikön esihenkilö on yhteydessä perheeseen, esiopetusryhmän kasvattaja pitää huoltajan kanssa aloituskeskustelun/siirto-keskustelun, jonka jälkeen esiopetuksen opettaja laatii yhdessä huoltajien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman (lapsen vasu). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja arvioitaessa lapsi on mukana ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon. Vuorovaikutteisen tiedonsiirron tarkoituksena on varmistaa lapselle mahdollisimman hyvä esiopetuksen aloitus. Perusopetuksen alaisuudessa oleville esioppilaille tehdään esiopetuksen oppimissuunnitelma.

Hyvinkään esiopetuksessa käytetään yhteistä lapsikohtaista havainnointimenetelmää, Lasten taitojen havainnointi (LTH), joka on osa esiopetusryhmän toiminnan suunnittelua. Lisäksi havainnoilla on tarkoitus turvata oikean ja oleellisen tiedon siirtyminen esiopetuksesta alkuopetukseen. Nämä nivelvaiheen tiedonsiirtopalaverit toimivat lapsen yksilöllisyyden tukena. Jos lapsen esiopetuspaikka vaihtuu, käydään huoltajien kanssa siirtokeskustelu.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa lasten ja huoltajien osallisuutta. Esiopetusvuoden aikana turvataan lapsen ja huoltajien mielipiteen kuulumisen sekä osallisuuden kokemukset. Nämä käytännöt kuvataan esiopetusyksikön toiminta- / lukuvuosisuunnitelmassa.

Arvoperusta

Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Henkilökunta tukee ja ohjaa lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

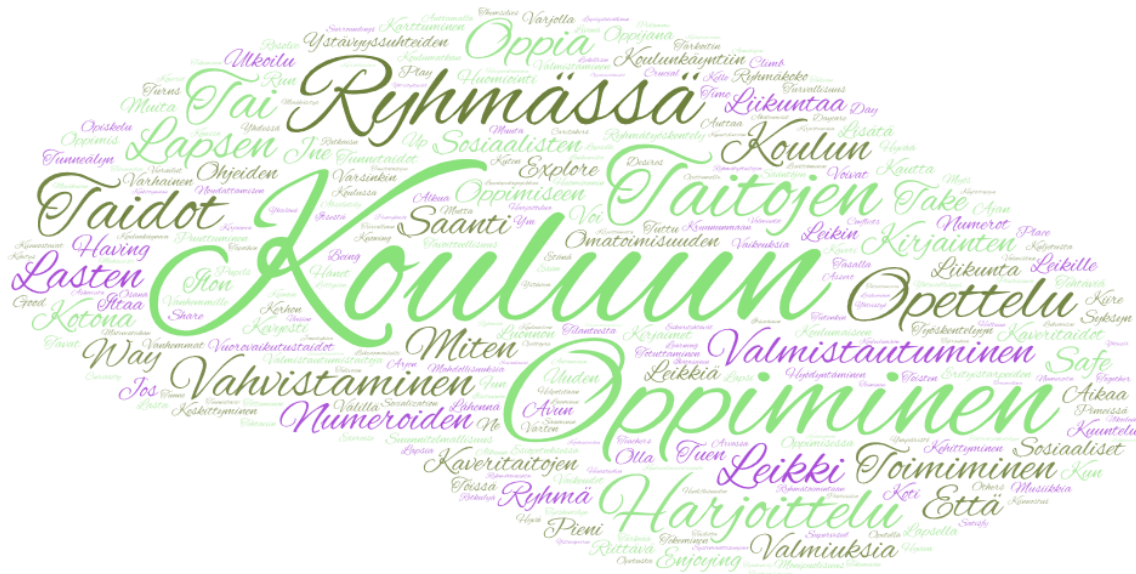
Esiopetuksessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja Hyvinkään kaupungin sivistystoimen arvoperustat.

Esiopetussuunnitelmaa laadittaessa huoltajia kuultiin syyskuussa 2015 esiopetussuunnitelman perusteiden arvoista yksikkökohtaisesti. Huoltajien mielestä tärkeimmät arvot olivat:

- Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas: lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi. Hänen on oikeus tulla huomioon otetuksi ja ymmärretyksi. Lapsella on oikeus ilmaista itseään, käsityksiään ja tunteitaan sekä oikeus oppia itsestään ja omasta maailmastaan
- Jokaisella lapsella on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot sekä erilaiset tavat toimia ja oppia otetaan huomioon. Lasten ajatukset ovat tärkeitä
- Lapsella on oikeus hyvään opetukseen, kannustavaan palautteeseen sekä oikeudenmukaiseen kohteluun

Keväällä 2021 huoltajilta kysyttiin kolmea tärkeintä asiaa esiopetuksessa. Alla olevassa sanapilvessä eniten vastauksia saaneet sanat näkyvät isoimpina (kuvio 1). Huoltajien vastauksissa kouluun valmistautuminen ja oppiminen ryhmässä nousivat tärkeimmiksi asioiksi.

KUVIO 1. Vanhempien näkökulma esiopetuksen tärkeimpiin asioihin.

Lapset otettiin mukaan arvokeskusteluun lokakuussa 2015 teemalla ”Mikä eskarissa on mukavaa?” Esiopetusryhmissä lapsia haastateltiin tai he saivat eri tavoin tuoda mielipiteensä esille. Lasten mielestä esiopetuksessa mukavimpia asioita olivat leikkiminen, erilainen liikkuminen ja metsäretket sekä käden työt. Kaverien merkitys oli lasten mielestä suuri.

Kevään 2021 päivityksessä lapsilta kyseltiin kolmea kivointa asiaa eskarissa. Eniten vastauksia saaneet sanat näkyvät isommalla alla olevassa sanapilvessä. Lasten mielestä kivoimpia asioita esiopetuksessa olivat leikkiminen, ulkoilu ja kaverit (kuvio 2).

KUVIO 2. Lasten mielestä kivoimmat asiat esiopetuksessa.

Kevään 2021 päivityksessä varhaiskasvatuksen henkilöstöltä esiopetuksen tärkeimmiksi teemoiksi nousivat leikki, oppimisen ilo ja lasten osallisuus (kuvio 3).

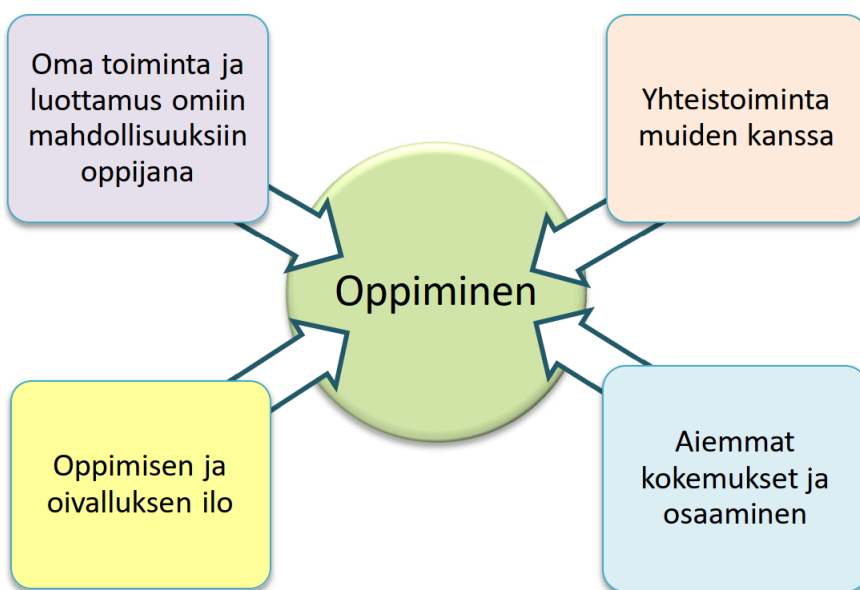

KUVIO 3. Esiopetuksen henkilöstön näkökulma

Oppimiskäsitys

Esiopetus on osa elinikäisen oppimisen polkua. Esiopetusikäisen lapsen ominaiset tavat toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä monimuotoinen ilmaisu. Liikkumisen on tutkittu olevan merkittävä edistävä tekijä oppimisessa. Aistien monipuolinen aktivointi on osa esiopetusikäisen lapsen oppimista. Myös monipuoliset ja muuntuvat oppimisympäristöt aktivoivat lapsen ajattelua ja oppimisprosessia.

Esiopetuksessa oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja osaaminen sekä kiinnostuksen kohteet (kuviokuva 4). Toiminnalla on oltava yhteys lapsen arkeen ja kokemusmaailmaan. Oppiminen tapahtuu lapselle merkityksellisten asioiden parissa. Lapset omaksuvat tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, aikuisten, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Lasta tuetaan luottamaan omiin mahdollisuuksiinsa ja kannustetaan iloitsemaan oppimisestaan.

KUVIO 4. Esiopetuksen oppimiskäsitys.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaaminen tarkoittaa tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa.

Esiopetuksessa laaja-alaisen osaamisen kehittäminen otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Esiopetus on kokonaisuus, jossa laaja-alaisen osaamisen kehittyminen antaa lapsille valmiuksia suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luo pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle.

1. Ajattelu ja oppiminen: taidot oman oppimisen ohjaamiseen, luova ja kriittinen ajattelu, luottamus omaan osaamiseen, muistin ja mielikuvituksen kehittäminen, tutkiminen ja kokeilu, sinnikkyys, oman edistymisen ja oppimisen havaitseminen, toisten kannustaminen
2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu: taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä, myönteiset ihmissuhteet, arvostava kohtaaminen, hyvät tavat, kulttuuriseen monimuotoisuuteen tutustuminen, kielitietoisuuden kehittyminen
3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot: itsestä huolehtiminen, terveys, turvallisuus ja arjen teknologiataidot, yksilön hyvinvointi ja kestävä elämäntapa, liikkuminen, myönteinen suhde tulevaisuuteen
4. Monilukutaito: laaja tekstikäsitelmä, erilaiset lukutaidot ja tiedon tuottamisen tavat, ilmaisun ja vuorovaikutuksen opettelu
5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen: vuorovaikutustaitojen tukeminen, yhteiskunnallinen osallistuminen, opiskelutaidot, luova ajattelu ja yhteistoiminnan taidot
6. Osallistuminen ja vaikuttaminen: perusta demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle, osallistuminen yhteisön toimintaan, lasten oikeudet, esiopetuksen toiminnan suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi, säännöt, toisten auttaminen

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ovat samat kuusi laaja-alaisen osaamisen aluetta, lisäksi seitsemäntenä ovat työelämätaidot ja yrittäjyys.

LUKU 3 KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

(Esiopetussuunnitelman perusteet s. 22)

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

(Esiopetussuunnitelman perusteet s. 23)

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

(Esiopetussuunnitelman perusteet s. 24)

3.4 Hyvinkäällä

Esiopetusta antavat yksiköt täsmentävät toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä toimintasuunnitelmissaan.

Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Kaikille yhteinen esiopetus

- esiopetus on oppiva yhteisö, jossa lapset ja aikuiset oppivat yhdessä ja toisiltaan
- noudatetaan samaa esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja muita yhteisiä asiakirjoja
- painotukset ovat mahdollisia, esim. liikunta-, luonto-, kieli- tai ilmaisupainotteinen esiopetus
- kaikilla esiopetuksen oppilailla on mahdollisuus esi- ja alkuopetuksen yhteistyöhön

Oppimisen ja oivalluksen ilo

- lapsi on utelias ja aktiivinen oppija
- lapsi oppii itseään ilmaisten, liikkuen, leikkien, tutkien ja harjoitellen
- lapset ja kasvattajat kokevat yhdessä oppimisen iloa
- opetus on tietoista, tavoitteellista ja arvioitua toimintaa, joka lähtee lapsen yksilöllisistä vahvuuksista ja tarpeista
- huomioidaan, että lapsen aikaisemmat kokemukset vaikuttavat oppimisprosessiin

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

- lapsi oppii aistien, ihmetellen, kokeillen, tutkien sekä mallin ja arjessa oppimisen avulla
- lasten kuulluksi tulemista ja osallisuutta tuetaan
- aikuisen tehtävä on mahdollistaa lapsen osallisuus yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon periaatteiden mukaisesti; kasvatuksen tulee olla sukupuolisensitiivistä

Hyvinvointi ja turvallinen arki

- lapsen fyysiset ja psyykkiset tarpeet täytetään
- lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista edistetään
- toiminnassa korostuu yhteisöllisyys
- luontoon suhtaudutaan vastuullisesti

Kiusaamisen ehkäisemisen ja siihen puuttumisen suunnitelma

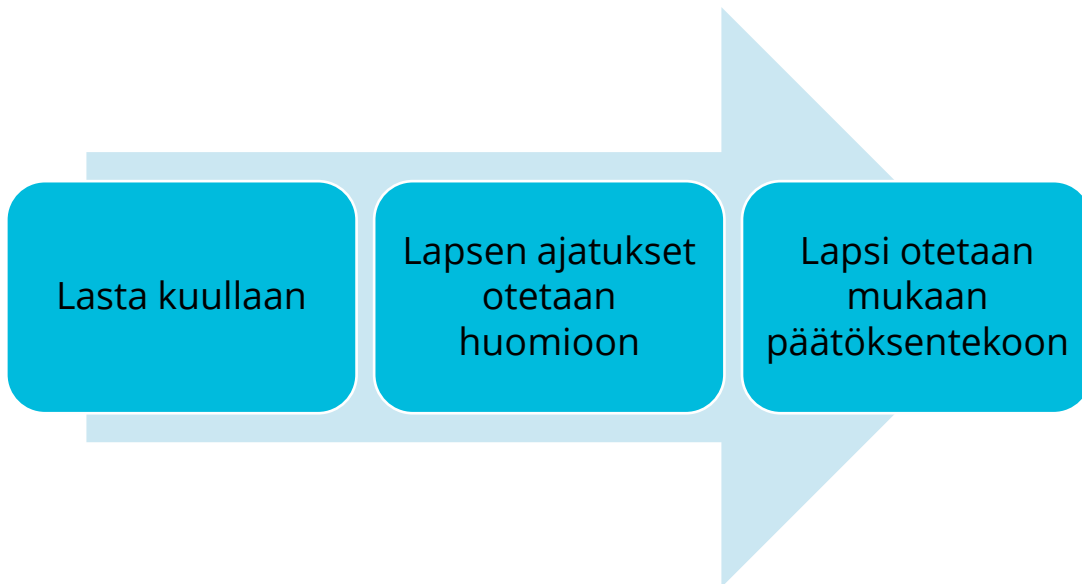
Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen on osa yhteisöllistä opiskeluhoitoa.

Lasten turvalliseen oppimisympäristöön vaikuttavat niin fyysiset tekijät ja yhdessä luodut säännöt kuin kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen. Kiusaamisen ennalta ehkäisyyn tulee lapsiryhmissä paneutua tukemalla vahvasti ryhmäytymistä ja lasten vertaissuhteita. Lapsille opetetaan turvataitoja sekä ohjataan oman kehon rajojen tunnistamista ja koskemattomuutta.

Yksikön toimintasuunnitelmassa kuvataan yksikön suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseen ja kiusaamiseen puuttumiseen. Varhaiskasvatuksen alaisessa esiopetuksessa tarkennetut toimintatavat kirjataan lapsiryhmäkohtaisesti ryhmävasuun hyödyntäen Laadukkaan varhaiskasvatuksen tärkeimmät toimintatavat Hyvinkäällä -lomaketta (Valas).

Lapsen osallisuus

Lapsen osallisuus perustuu YK:n Lasten oikeuksien sopimukseen, jonka mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa häntä koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lasten osallisuutta oman yhteisön asiantuntijana ja vertaissovittelua ristiriitojen ratkaisuna edistetään. Lasten osallisuus mahdollistaa myös inklusion periaatteiden toteutumisen.

KUVIO 5. Lapsen osallisuuden asteittainen lisääntyminen.

Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri tukee lapsen osallisuutta ja kuulluksi tulemistä kaikessa toiminnassa. Tavoitteena on lapsen mukaanotto päätöksentekoon häntä koskevissa asioissa ikätason mukaisesti aina kun mahdollista (kuvio 5).

Hyvinkäällä esiopetuksessa laaditaan jokaiseen esiopetusta antavaan yksikköön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa sisältyy yksikön toimintasuunnitelmaan.

Toimintavuonna 2020–2021 tehdyssä päivityksessä esiopetuksen toimintakulttuuri oli päivityksen keskiössä. Päivitykseen liittyvissä henkilöstön kehittämistilaisuuksissa pohdittiin sitä, miten vallitseva esiopetuksen toimintakulttuuri vaikuttaa esiopetuksessa tärkeimpinä pidettyjen asioiden toteutumiseen niin edistävästi kuin estävästikin. Esiopetuksessa tärkeimmiksi ”punaisiksi langoiksi” koettiin muun muassa leikki ja oppimisen ilo. Varhaiskasvatusyksiköissä toimintavuoden aikana tehdyissä kehittämistehtävissä keskusteltiin yksiköissä valittujen ”punaisten lankojen” toteutumisesta toimintakulttuurissa vaikuttavien estävien ja edistävien tekijöiden pohjalta. Kehittämistehtävissä hyödynnettiin myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen eli Karvin julkaisemia varhaiskasvatuksen laadun indikaattoreita.

Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytänteitä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lapsen kasvua ja oppimista. Ne ovat osaltaan muodostamassa toimintaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Aikuisten tehtävä on tukea ja vahvistaa lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja.

Oppimisympäristöt kannustavat kokonaisvaltaisesti aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen. Esiopetuksen aikuisten lapselle antama positiivinen aika ja hyvinvointia tukevat toimintatavat edistävät hänen kehitystään ja oppimistaan. Lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä käytettävissä olevat resurssit luovat pohjan monipuolisen oppimisympäristön rakentamiselle. Oppimisympäristöt

ovat muuntautuvia ja niitä rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Hyvinkääläisyys näkyy oppimisympäristöissä siten, että lasten kanssa tutustutaan paikallisiin mahdollisuuksiin. Hyvinkään kulttuuri- ja liikuntapalvelujen tarjoamat palvelu- ja harrastuspaikat sekä Hyvinkään lähimetsät, kaupunkiluonto ja rakennettu ympäristö ovat luonteva osa esiopetuksen oppimisympäristöä. Lasten kiinnostusta oman asuinalueen paikallistuntemukseen ja -historiaan viritetään.

Psyykkinen oppimisympäristö tarkoittaa esiopetuksessa vallitsevaa ilmapiiriä sekä jokaisen omaa henkistä hyvinvointia. Lapsen myönteinen itsetunnon kehitys sekä oppimisedellytykset mahdollistuvat myönteisessä, suvaitsevaisessa, kiireettömässä ja lämminhenkisessä ilmapiirissä. Lapsi kokee olevansa hyväksytty ja osallinen. Hänen käsityksensä itsestään oppijana vahvistuu.

Sosiaalinen oppimisympäristö tarkoittaa lapsen, hänen huoltajiensa ja esiopetuksen henkilöstön välisiä vuorovaikutussuhteita sekä lasten vertaisryhmää. Hyvät vuorovaikutustaidot ovat pohja ryhmässä toimimisen taidolle, omien mielipiteiden ja tunteiden ilmaisemiselle, keskinäisten riitojen ratkaisemiselle ja toisten kuuntelemiselle. Lapsi oppii vuorovaikutuksellisessa oppimisympäristössä vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Fyysinen oppimisympäristö koostuu paikallisista kulttuuri-, liikunta- ja retkikohteista sekä muista rakennetuista tiloista. Luonto ja muu lähiympäristö tehdään tutuiksi. Erilaiset materiaalit ja välineet ovat monipuolisessa käytössä mahdollistaen myös esteettömän viestinnän. Fyysinen ympäristö myös tukee käytänteitä ja välineitä (esim. digitaalinen ympäristö), jotka houkuttelevat ja motivoivat lasta leikkimään, toimimaan, liikkumaan ja tutkimaan. Ympäristö antaa mahdollisuuden rauhoittumiselle. Fyysisen ympäristön rakentamisessa huomioidaan sekä fyysinen että psyykkinen turvallisuus.

Yhteistyö

Esiopetuksen henkilöstö toimii yhteistyössä muun varhaiskasvatuksen, alkuopetuksen, monialaisen verkoston ja muiden yhteistyötahojen kanssa lasten hyväksi. Monialainen yhteistyö toteutetaan toimijoiden yhteisten periaatteiden mukaisesti. Monialaisen yhteistyön periaatteista kerrotaan huoltajille ja lapsen vasuun kirjataan mahdolliset yhteistyötahot.

Esiopetusryhmät toimivat yhteistyössä esim. kulttuuri- ja liikuntapalvelujen, kirjaston, Villa Artun, Hyvinkään Musiikkiopiston, Hyvinkään seurakunnan ja paikallisten seurojen kanssa. Esiopetus osallistuu perusopetuksen ohella kulttuuritoimijoiden yhteistyönä toteutettuun Kulttuuripolkuun. Katsomuskasvatukseen liittyen esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen ohjetta esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esiopetuksessa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä ja heidän osallisuuttaan vahvistetaan. Yhteistyö lapsen siirtyessä esiopetuksesta alkuopetukseen toteutetaan paikallisen ohjeistuksen mukaisesti.

LUKU 4 ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET

4.1 Monipuoliset työtavat

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 28)

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 29)

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 30)

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 39)

4.5 Hyvinkäällä

Monipuoliset työtavat

Esiopetuksessa työskenteleviltä edellytetään herkkyyttä tunnistaa eri tilanteissa pedagogisia mahdollisuuksia ja taitoa havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja. Aikuisten toimintaa ja suunnitelmia muokataan näiden pohjalta.

Esiopetuksessa työtapoina käytetään leikkiä sekä kokemuksellisia ja toiminnallisia työtapoja. Leikki antaa lapselle mahdollisuuden harjaannuttaa niitä asioita ja taitoja, joita hän on juuri oppimaisillaan. Lapsella on halu kokeilla ja opetella, joten lasten kiinnostuksen kohteet ovat lähtökohtana niin toimintaa kuin työtapoja suunniteltaessa. Vertaisryhmässä toimiminen ja vertaisoppiminen korostuvat esiopetuksessa. Erilaisia menetelmiä käytetään monipuolisesti samalla kun oppimisympäristöjä rakennetaan yhdessä lasten kanssa.

Arviointi

Esiopetusryhmän opettaja vastaa esiopetuksen arvioinnin toteutumisesta ja käyttää hyväkseen dokumentteja arvioidessaan toiminnan onnistumista ja lasten oppimisprosesseja. Lapsen yksilöllistä kehittymistä ja oppimista seurataan eri tavoin koko esiopetuksen ajan henkilöstön, huoltajien ja lapsen yhteistyönä. Yhteiset havainnot ja kokemukset hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, oppimisympäristöjä rakennettaessa sekä lapsen mahdollista tukea suunniteltaessa. Esiopetuksessa tulee löytää menetelmiä ja tapoja, joilla lapsi rohkaistuu kuvaamaan, mistä hän esiopetuksessa pitää, missä hän on onnistunut ja mitä hän haluaa oppia lisää. Lapsen itsearviointi kehittyy, kun hän saa positiivista ja rakentavaa palautetta kaikilta esiopetusryhmän henkilöstöltä sekä vertaisryhmältä. Esiopetuksen henkilöstö ohjaa lapsiryhmää toimimaan riittävän monimuotoisesti erilaisissa kokoonpanoissa, joissa lasten itse- ja vertaisarviointi kehittyvät.

Hyvinkäällä esiopetuksessa käytetään yhteistä havainnointimenetelmää (Lasten taitojen havainnointi) dokumentoinnin ja suunnittelun välineenä. Esiopetuksessa tehdyt havainnot siirtyvät yhteisesti linjalla tavalla esiopetuksesta alkuopetukseen. Lisäksi monipuolinen lapsen kokemusten ja oppimisen

dokumentointi ovat osa toiminnan arviointia. Kootut dokumentit ovat kaikkien esiopetusryhmässä työskentelevien aikuisten käytössä. Henkilöstö arvioi omaa toimintaansa, kuten vuorovaikutusta lasten kanssa, ryhmässä vallitsevaa ilmapiiriä, omaa ohjaustapaansa sekä oppimisympäristön toimivuutta.

Varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa henkilöstöllä on työvälineenä ryhmävasu, jossa sovitetaan ryhmän ja varhaiskasvattajatiimin toimintaperiaatteista sekä suunnitellaan ja arvioidaan toimintaa. Esiopetustiimien palaverirakenteet luodaan arvioinnin mahdollistaviksi. Henkilöstön itsearviointin rinnalla huoltajilta ja lapsilta saatuun palautteeseen suhtaudutaan vakavasti. Palautteet käytetään hyväksi vuorovaikutuksen, toiminnan ja työtapojen kehittämisessä. Tarvittaessa arviointia käydään yhdessä läpi asiakkaiden kanssa. Lasten ja huoltajien osallisuus huomioidaan eri tilanteissa aktiivisesti. Esiopetuksen henkilöstö toimii kehittävän arvioinnin periaatteen mukaisesti. Lapsen esiopetuksen suunnitelma (lapsen vasu) on kokoava asiakirja tavoitteiden ja arvioinnin osalta. Tarvittaessa käytössä ovat kolmitasoisien tuen asiakirjat. Ryhmävasu ohjaa henkilöstön arvioinnin toteutumista.

Esiopetuksen ulkoista arviointia suoritetaan mm. huoltajille tehtävillä kyselyillä.

Hyvinkäällä lapsille annetaan esiopetuksen päättyessä yhdenmukainen osallistumistodistus.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on suunnitelmallista ja tavoitteellista lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemista. Henkilöstö suuntaa huomionsa lasten innostukseen ja oppimisen iloon sekä monipuolisiin oppimisympäristöihin. Lapsen osallistumista esiopetukseen tuetaan aktiivisesti huoltajien kanssa. Yhteistyössä huoltajien kanssa edistetään lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä, sekä vahvistetaan lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla.

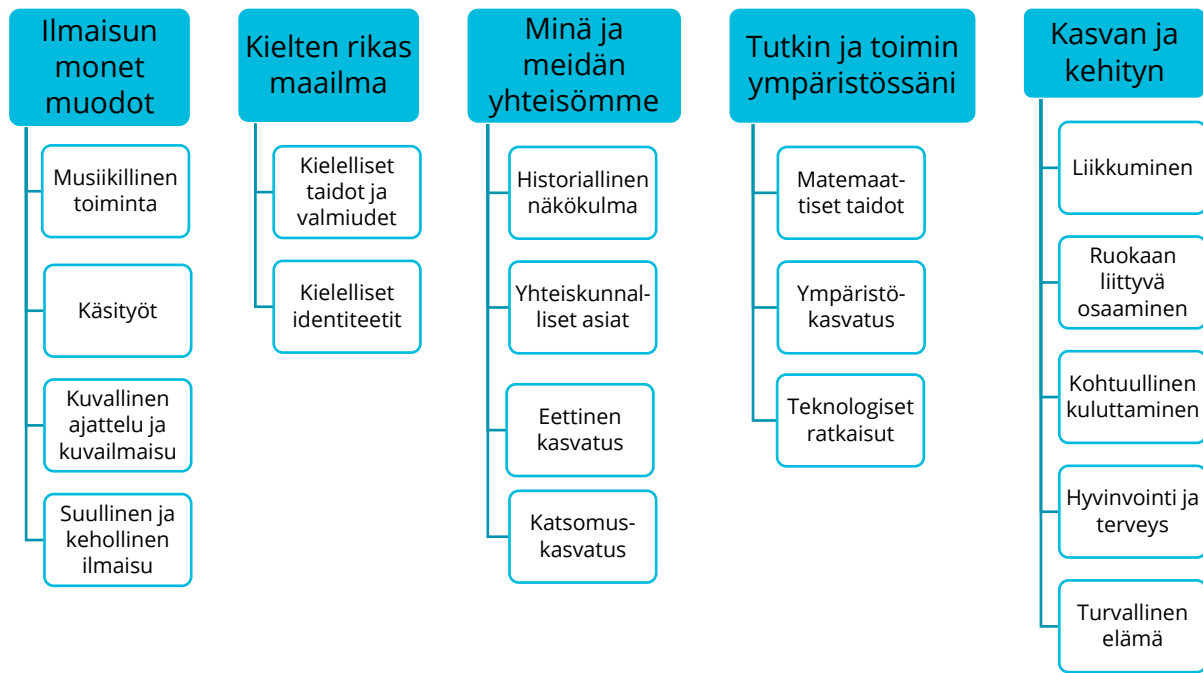
Esiopetuksen lähtökohtana ovat lapsen mielenkiinnon kohteet ja lapselle ominaiset tavat toimia. Aikuiset havainnoivat lasten toimintaa saadakseen tietoa kiinnostuksen kohteista. Esiopetuksessa lapsen oppiminen on kokonaisvaltaista oppimista, jossa edellä mainittuihin yhdistyvät eri laajuiset ja eri tavoin toteutetut oppimiskokonaisuudet.

Oppimisen alueet

Hyvinkäällä esiopetuksen oppimisen alueista ja alkuopetuksen oppiaineista on yhdessä muodostettu molempien tavoitteista ja sisällöistä koostetut yhteistyötaulukot, jotka löytyvät intranetistä (Ossi). Näiden avulla esi- ja alkuopetuksen tietoisuus toistensa tavoitteista sekä toiminnallisen yhteistyön suunnittelu helpottuu ja monipuolistuu. Suunnitelma yhteistyön toteuttamisesta kirjataan molempien luku- vuosisuunnitelmaan.

Oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavia keskeisiä aihepiirejä. Niiden tavoitteita voidaan yhdistää lapsiryhmän kiinnostuksen kohteita ja tarpeita vastaavasti. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi (kuvio 6).

KUVIO 6. Oppimisen alueet.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Lasten vaihtelevat kieli- ja kulttuuritaustat otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen henkilöstön kunnioittava ja arvostava ammatillinen asenne perheiden kohtaamisessa on ensiarvoisen tärkeää. Huoltajien kanssa yhteistyössä mietitään joustavia ratkaisuja huomioida perheen kielet, tavat, katsomukset ja toiveet esiopetuksen arjessa. Joustavan yhteistyön ja huoltajien osallisuuden mahdollistamiseksi käytetään aina tarvittaessa tulkia.

Hyvinkäällä KieliPeda -työvälineen avulla saadaan lisätietoa kunkin lapsen kielimaailmasta, kehitetään kielitietoista oppimisympäristöä ja toimintaa sekä tuetaan lapsen suomen kielen oppimista esiopetuksessa. Kielirikasteinen esiopetus -tiivistelmässä olevat viisi asiaa toteutetaan esiopetusvuoden aikana jokaisessa esiopetusryhmässä. Molemmat löytyvät intranetistä (Ossi). Varhaiskasvatuksen järjestämissä esiopetuksessa varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja tukee ja konsultoi henkilöstöä sekä on tarvittaessa mukana monialaisessa yhteistyössä.

Suomi toisena kielenä -opetus

Suomi toisena kielenä -opetus (S2) on osa esiopetuksen päivittäistä toimintaa. S2 -opetuksen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi kuuluvat varhaiskasvatushenkilöstön perustehtäviin. KieliPeda -työvälineen avulla kehitetään toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä seurataan lapsen suomen kielen taitojen kehitystä. S2 -opetus on systemaattista ja suunniteltua arjen tilanteiden hyödyntämistä sekä monipuolisia opetustilanteita. Moninaiset kommunikaatio- ja kielenkäyttötilanteet tarjoavat lapselle mahdollisuuden osallistua toimintaan ja harjoitella suomen kieltä toisten lasten ja ryhmän aikuisten kanssa.

Lapsen vuorovaikutusta ja osallisuutta tuetaan kaikin mahdollisin keinoin ja häntä autetaan rakentamaan itsestään myönteistä käsitystä kielenoppijana jo silloin, kun suomen kielen taidot ovat vasta kehityksessä. Kannustavassa ja myönteisessä ilmapiirissä lapsi innostuu kokeilemaan kieltä aktiivisesti ja motivoituu oppimaan. Kieltä opitaan spiraalimaisesti: aiemmin opittua kerrataan, syvennetään ja laajennetaan huomioiden lapsen kokonaiskehitys. Henkilöstö mukauttaa kieltään lapsen suomen kielen tasolle sopivaksi.

Kielen eri osa-alueisiin liittyvät aina olennaisesti myös sanavarasto ja käsitteet, kielen rakenteet ja kielellinen tietoisuus. Lapsen suomen kielen taidot voivat näkyä eri osa-alueilla hyvin epätasaisesti ja aluksi oppiminen voi edetä hitaasti. Lapsen äidinkielen taidoilla on merkitystä myös suomen kielen oppimiselle. Huoltajien kanssa käydään keskustelua siitä, kuinka he voivat kotona tukea ja kehittää lapsen äidinkieltä. Myös esiopetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan lapsen omaa äidinkieltä oppimisen tukena. Esiopetusvuoden aikana tehdään tiivistä yhteistyötä perusopetuksen kanssa mm. lapsen koulupolun suunnittelussa ja oman äidinkielen opetuksessa.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyysskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

LUKU 5 LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 44)

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 45)

5.3 Yleinen tuki

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 45)

5.4 Tehostettu tuki

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 46)

5.5 Erityinen tuki

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 48)

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 53)

5.7 Hyvinkäällä kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaiseen kasvun ja oppimisen tuen piiriin, jota täydentää opiskeluhoolto. Hyvinkäällä on laadittu esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen yhteinen opiskeluhooltosuunnitelma vuonna 2023. Yleensä lapsen tuen tarve on havaittu ennen esiopetuksen alkamista. Tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri (luku 3) ilmenee yhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä ja pedagogisissa käytännöissä, jotka edistävät lasten oppimista, hyvinvointia ja onnistumisen kokemuksia ryhmän jäsenenä toimimisessa.

Tuen toteuttamisen järjestelyt

Varhaiskasvatuksen alaisuudessa toteutettava esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus järjestetään pääsääntöisesti lähipäiväkodin esiopetusryhmässä. Tuen toteuttamisen pedagogiset, rakenteelliset ja hyvinvointia tukevat muut järjestelyt yhdistetään esiopetuksen toimintaan. Perusopetuksen alaisuudessa toteutettava esiopetus ja sitä täydentävä aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään pääsääntöisesti lähikoulussa.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana on kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehittymistarpeet, jotka kuvataan lapsen vasussa ja huomioidaan ryhmävasussa yhteisöllisillä ja oppimisympäristöön liittyvillä ratkaisuilla. Ryhmätason toimintatapojen suunnittelu on kaiken muun lapselle suunniteltavan tuen perusta. Ryhmässä huomioidaan tilanteet, joissa lapsi tarvitsee kehityksen, kasvun ja oppimisen turvaamiseksi tukea.

Varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa huoltajien ja opettajien rinnalla yhteistyössä toimii varhaiskasvatuspalvelujen asiantuntijoita: konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat (kveo), yhteisöllisen toiminnan puheterapeutti ja varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja, sekä joissain päiväkodeissa yhteisöllinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja (yveo). Perusopetuksen järjestämässä esiopetuksessa huoltajien ja opettajien rinnalla toimii perusopetuksen oppimisen tuen asiantuntijoita. Tarvittaessa edetään laajempaan monialaiseen yhteistyöhön: koulupsykologit konsultoivat ja toimivat esiopetuksen henkilöstön kanssa monialaisessa yhteistyössä lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kun on tarpeen tehdä yhteistyötä lapsen asiassa varhaiskasvatuksen/esiopetuksen ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa, pyydetään lapsen huoltajilta kirjallinen suostumus.

Lapsen kasvua ja oppimista havainnoidaan, seurataan ja arvioidaan arjen toiminnassa yhteisesti sovitulla arviointivälineillä. Henkilöstön tekemät havainnot lapsen valmiuksista ja taidoista esiopetuksen ensimmäisten kuukausien aikana varmistavat lapsen kasvun ja oppimisen jatkumon (Lapsen taitojen havainnointi Hyvinkään esiopetuksessa -lomake). Esiopetuksessa erityisopettajan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen liittyvään henkilöstön konsultointiin sisältyy pedagogisen ja erityispedagogisen osaamisen varmistaminen. Tuen tarve ja tukitoimenpiteet kirjataan pedagogisiin asiakirjoihin monialaisessa yhteistyössä erityisopettajan konsultoimana.

Esiopetuksessa tuen toteuttamisen rakenteellisia järjestelyjä ovat henkilöstön osaamisen lisääminen, lapsiryhmän rakenteeseen liittyvät ratkaisut, ryhmän suhdeluvun väljentäminen sekä henkilöstömäärän ja -rakenteen muokkaaminen. Kunkin lapsen tarvitsemat tukitoimet ja järjestelyt ryhmässä keskustellaan yhdessä monialaisesti.

Toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen varmistetaan, että tieto lapsen tuen tarpeesta siirtyy monialaisena yhteistyönä huomioiden huoltajien kuuleminen ja lapsen osallisuus.

Mikäli lapsi on ennen esiopetusta varhaiskasvatuksessa, hyödynnetään kasvun ja oppimisen tueksi aiemmin tehtyjä suunnitelmia ja lapsen tuntevan henkilöstön kokemusta lapsen yksilöllisistä tarpeista ja vahvuuksista. Vasu-keskustelussa lapsen tuen tarpeesta ja vahvuuksista saatu tieto käynnistää tulevan ryhmän suunnittelun ja ennakkoinnin tai valmistelut tulevaan esiopetusryhmään. Pedagogiset asiakirjat käsitellään ja tarvittavista tukitoimista keskustellaan suunniteltaessa lapsen tulevaa esiopetusvuotta. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaiheessa siirretään tarvittava tieto kveon/ yveon konsulttoimana tulevaan esiopetusryhmään siirtopalaverissa, jossa huoltajat ovat mukana.

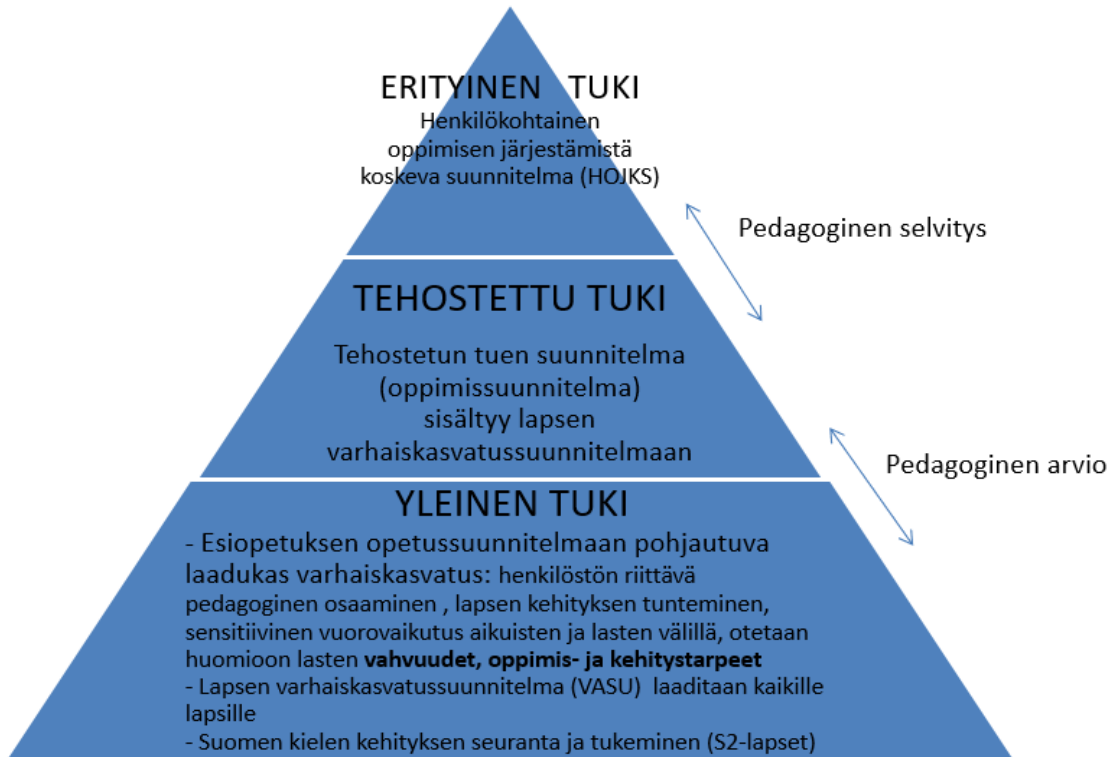
Lapsen tuen tarpeita ja tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan monialaisesti esiopetusvuoden aikana aina helmikuulle asti, jolloin viimeistään tehdään siirrot tuen tasolta toiselle. Kveo konsultoi koulupsykologia alueensa vahvaa tukea tarvitsevien lasten tilanteesta mielekkään koulunkäynnin aloittamiseksi, tuen tarpeen arvioimiseksi ja järjestämiseksi. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen noudatetaan esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen tiedonsiirron ohjeistusta (Ossi).

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet

Huoltajille kerrotaan lapsen kasvun ja oppimisen tuen mahdollisuuksista ja keskeisistä periaatteista sekä lasta koskevien asioiden käsittelystä, salassapidosta, tietojen saannista ja tietojen luovuttamisesta. Lapsen kasvun ja oppimisen tukea suunnitellaan ja rakennetaan lapsen ja huoltajien kanssa yhteisessä prosessissa. Kun varhaiskasvatuksessa/esiopetuksessa on havaittu lapsen tuen tarve, asiasta keskustellaan huoltajien kanssa. Perusopetuslain mukaan huoltajat tai lapsi eivät voi kieltäytyä esiopetuksessa kasvun ja oppimisen tuen arvioinnista, suunnittelusta ja vastaanottamisesta. Lapsi voi tarvita yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea, mikä edellyttää huoltajan suostumusta.

Esiopetuksen kolmitasoinen tuki

Lapsen yksilöllisten ominaisuuksien ja ympäristön vuorovaikutuksessa on tilanteita, joissa lapsi voi tarvita erilaista tukea, lapsen tuen tarpeet ovat muuttuvia. Tuen yksilöllisyyden, intensiivisyyden ja erityisyyden kasvu on perusteena siirtyä tuen tasolta toiselle. Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus suunnitellaan lapsen tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Esiopetuksessa on käytössä lapsen vahvuudet huomioiva yleinen, tehostettu ja erityinen tuki (kuvio 7).

KUVIO 7. Esiopetuksen kolmitasoinen tuki. Tuen toteuttamisen järjestelyt nivotaan lapsen arkeen. Perheen ja kasvattajien rinnalla yhteistyössä on esiopetus- ja varhaiskasvatuspalvelujen asiantuntijoita. Tarvittaessa edetään laajempaan monialaiseen yhteistyöhön.

Esiopetuksen yleinen tuki

Varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioidaan Laadukkaan varhaiskasvatuksen tärkeimmät toimintatavat Hyvinkäällä, Valas, joka löytyy intranetistä (Ossi). Valas sisältää tärkeimmät toimintatavat liittyen oppimisympäristöihin ja pedagogiseen toimintaan, henkilöstön ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, vertaisvuorovaikutukseen ja ryhmän ilmapiiriin, pedagogiseen suunnitteluun, dokumentointiin, arviointiin ja kehittämiseen, henkilöstön keskinäiseen vuorovaikutukseen ja monialaiseen yhteistyöhön sekä henkilöstön ja huoltajien väliseen vuorovaikutukseen.

Yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen perusta on arjen pedagogisessa toiminnassa, vuorovaikutuksessa sekä oppimisympäristöjen ja työtapojen muokkaamisessa. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen ja opetustilanteisiin. Opettajat kiinnittävät huomiota tapaansa toimia lapsen kanssa ja arvioivat pedagogista toimintaansa myös ryhmävuorovaikutuksessa. Yksilölliset ja yhteisölliset lapsen oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut, erilaiset työtavat ja pedagogiset menetelmät suunnitellaan lapsen kehitystarpeiden mukaan. Joustavat arjen käytännöt ovat yleisen tuen perusta. Puhetta tukevien

kommunikaatiokeinojen tulee olla aktiivisessa käytössä. Lasten taitojen keskimääräistä nopeampi tai hitaampi kehitys huomioidaan. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan lapselle luontainen leikki, toiminnallisuus ja liikkuminen sekä ongelmanratkaisun kautta oppiminen ja moniaistillinen ympäristön tutkiminen.

Lapsen onnistumisen kokemuksia ja oppimisvalmiuksia vahvistetaan suunnitelmallisesti pedagogisilla järjestelyillä ja monipuolisilla työtavoilla. Näitä ovat esimerkiksi toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Toiminnallisuutta ja osallisuutta edistävillä toimintatavoilla vastataan lasten vahvuuksiin ja erilaisiin tarpeisiin.

Lapsen vasussa on otettu huomioon lapsen kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja tarpeet. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeisiin. Tukitoimenpiteiden suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan heti, kun tuen tarve on huomattu. Tuki ei edellytä tutkimuksia tai hallinnollisia päätöksiä. Lapsen tarvitsema yksilöllinen tuki määritellään lapsen vasussa.

Esiopetusyksikön esihenkilö tukee esiopetusryhmän pedagogiikan laadun kehittämistä ja esiopetussuunnitelmien toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa kveo, kieli- ja kulttuuriohjaaja ja yhteisöllinen puheterapeutti voivat tarvittaessa konsultoida henkilöstöä ja aktivoida monialaista yhteistyötä esimerkiksi neuvolan kanssa.

Esiopetuksen tehostettu tuki

Tehostettu tuki on yleistä tukea pitkäjänteisempää, säännöllistä ja vahvaa tukea, joka voi olla samanaikaisesti useampia tukimuotoja sisältävä kokonaisuus. Tukea toteutetaan suunnitelmallisemmin ja tavoitteellisemmin kuin aikaisemmin. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja palaaminen takaisin yleiseen tukeen perustuvat aina pedagogiseen arviointiin ja monialaiseen yhteistyöhön. Arvion laadinnassa ovat tapauskohtaisesti mukana esiopetusryhmän henkilöstö, erityisopettaja sekä kieli- ja kulttuuriohjaaja tai yhteisöllinen puheterapeutti ja muut lasta tutkivat tai kuntouttavat asiantuntijatahot. Esiopetusvuoden aikana koulupsykologi ja/tai koulukuraattori konsultoivat tarvittaessa lapsen tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen järjestämisessä. Esiopetuksen tehostetun tuen mahdollinen tarve on todettava ja kirjattava pedagogiseen arvioon, mutta tehostetusta tuesta ei tehdä hallinnollista päätöstä. Lapsen tuen tarvetta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta on hyvä arvioida, kun lapsi aloittaa esiopetuksen. Lapsella voi olla esiopetuksen tehostettu tuki, mutta hän ei välttämättä tarvitse sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa: tuen tarve tulee arvioida suhteessa esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen tavoitteisiin.

Tehostettua tukea arvioidaan ja tukitoimia suunnitellaan monialaisessa yhteistyössä. Tehostetussa tuessa tuen toteuttamisen rakenteellisia järjestelyjä voidaan ottaa käyttöön pedagogisten järjestelyjen rinnalle. Varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa kveo vastaa rakenteellisten järjestelyjen valmisteluista. Pedagoginen arvio ja tukiresursseihin liittyvät päätökset tehdään esiopetusta edeltävänä keväänä tai esiopetuksen alettua.

Erityisopettaja vastaa sovituista tehostetun tuen tarpeen arvioinnin yhteisistä linjauksista Hyvinkään esiopetuksessa. Esiopetusryhmän opettaja vastaa pedagogisen arvion laatimisesta. Pedagogiseen arvioon kirjataan huoltajien näkemys lapsen tarvitsemasta tuesta ja suunnitelluista tukimuodoista. Lapsen osallisuus ja huoltajien kuuleminen huomioidaan. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen kehityksellisistä haasteista sekä tarvittavasta kasvun ja oppimisen tuesta. Päiväkodin johtaja / rehtori vastaa, että pedagoginen arvio on tehty kasvun ja oppimisen tuen arvioimiseksi. Johtaja vastaa myös lapsen vasun toteutumisen edellyttämästä työnjaosta ja resursseista esiopetuksen arjen toiminnassa.

Jos lapsi ei tarvitse enää tehostettua tukea, opettaja keskustelee yleiseen tukeen siirtämisen mahdollisuudesta huoltajan ja erityisopettajan kanssa. Pedagogisen arvioinnin ja yhteisten keskustelujen pohjalta päivitetään, käsitellään ja kirjataan mahdollinen tehostetun tuen lopettaminen.

Perusopetuksen järjestämässä esiopetuksessa lapsen yksilöllisenä suunnitelmana käytetään oppimissuunnitelmaa, varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa tehostetun tuen oppimissuunnitelma sisältyy lapsen vasuun

Opettaja laatii tehostetun tuen suunnitelman lapsen vasuun yhteistyössä huoltajien ja erityisopettajan kanssa pedagogisen arvioinnin ja yhteisten keskustelujen pohjalta mahdollisimman pian lapsen siirryttyä esiopetuksen tehostettuun tukeen. Laadintaan osallistuu myös lapsi kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen suunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, kasvun ja oppimisen tavoitteet sekä lapsen tarvitsemat opetusjärjestelyt, tuki ja ohjaus. Jatkossa siihen kirjataan myös suunnitelman muutokset ja arviointi.

Konsultoiva/yhteisöllinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee henkilöstön erityispedagogista osaamista olemalla sovitusti mukana lapsen tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Tehostetun tuen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista vastaavat varhaiskasvatuksen opettaja, erityisopettaja ja päiväkodin johtaja tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstö antaa palautetta lapselle ja huoltajalle säännöllisesti sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä.

Esiopetuksen erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei muuten toteudu riittävästi. Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjä tekee hallinnollisen päätöksen, josta huoltajilla on valitusoikeus. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja lausuntoihin. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä on kuultava lasta ja huoltajaa. Lasta havainnoidaan arjen ohjatuissa ja vapaissa toiminnoissa, hänen kanssaan keskustellaan ja kuunnellaan hänen ajatuksiaan ja tarpeitaan. Huoltajille selvitetään erityisen tuen menettely ja heidän kanssaan keskustellaan lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeesta. Huoltajilta pyydetään kirjallinen suostumus lapsen tuen käsittelyyn varhaiskasvatuksen/esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Hyvinkään esiopetuksessa erityistä tukea saavat lapset sijoitetaan esiopetusryhmiin, jolloin (erityis)pedagogisten järjestelyjen rinnalla käytetään rakenteellisia järjestelyjä.

Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös

Esiopetuksen opettaja on yhteydessä erityisopettajaan, tarvittaessa koulupsykologiin ja muihin monialaisiin yhteistyötahoihin, jotka arvioivat tuen tarvetta ja konsultoivat pedagogisen selvityksen tekemisessä. Varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa erityisopettajat vastaavat siitä, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista. Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että pedagoginen selvitys on tehty kasvun ja oppimisen tuen tarpeen arvioimiseksi.

Huoltajien kanssa keskustellaan ja pyritään yhteisymmärrykseen lapsen tuen tarpeesta. Pedagogiseen selvitykseen kirjataan huoltajien näkemys lapsen tarvitsemasta tuesta ja suunnitelluista tukimuodoista. Varhaiskasvatuksen alaisessa esiopetuksessa varhaiskasvatuksen erityisasiantuntija tekee hallinnollisen esiopetuksen erityisen tuen päätöksen kveon päätösvalmistelun ja pedagogisen selvityksen perusteella. Perusopetuksen alaisessa esiopetuksessa pedagogiseen selvitykseen perustuvan erityisen tuen päätöksen tekee oppimisen tuen erityisasiantuntija.

Pedagoginen selvitys tehdään myös esiopetuksen tehostetussa tuessa olevasta lapsesta esi- ja perusopetuksen nivelvaiheessa, silloin kun koulupsykologit arvioivat, että lapsi siirtyisi erityisen tuen piiriin ja/tai kun lapselle haetaan koulun erityisen tuen pienluokkapaikkaa.

Toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa tai tuki jatkuu tehostettuna tukena

Erityisen tuen päätöstä arvioidaan lapsen tuen tarpeen muuttuessa yhteistyössä huoltajien kanssa. Tuen tarpeen tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten pedagoginen selvitys päivitetään. Jos lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, asiasta laaditaan pedagoginen selvitys, jonka perusteella varhaiskasvatuksen erityisiantuntija / oppimisen tuen erityisiantuntija tekee päätöksen erityisen tuen purkamisesta.

HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) on kirjallinen suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tuen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä ja (erityis)pedagogisista menetelmistä. HOJKS perustuu pedagogisen selvityksen yhteydessä monialaisessa yhteistyössä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. Suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Mikäli lukuvuoden aikana tehdään uusia tavoitteita tai HOJKSiin tulee tehdä muita muutoksia, ne kirjataan samaan sähköiseen pohjaan.

Esiopetuksesta vastaava opettaja laatii HOJKSn yhteistyössä erityisopettajan ja huoltajien kanssa mahdollisimman pian erityisen tuen päätöksen jälkeen. Lapsen osallisuus ja kuuleminen huomioidaan HOJKSin laadinnassa, jonka yhteydessä sovitaan myös erityisen tuen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. Päiväkodin johtaja / rehtori vastaa siitä, että esiopetuksen HOJKSt on tehty asianmukaisesti.

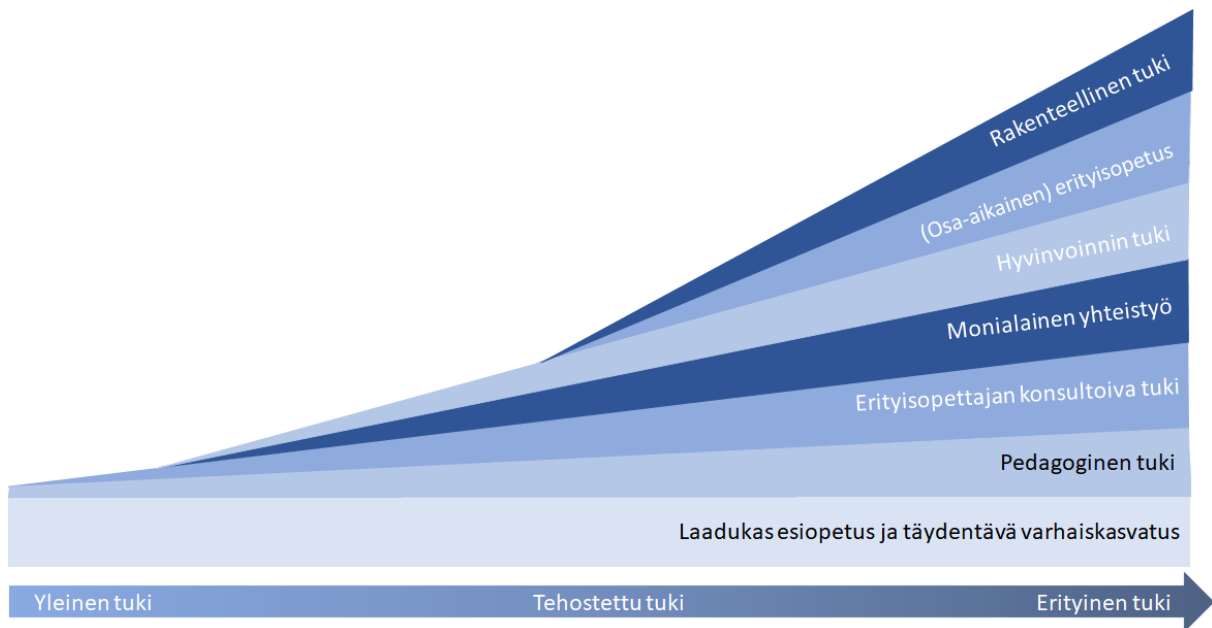
Monialainen yhteistyö voi toteutua lasta koskevien pedagogisten asiakirjojen laatimisen yhteydessä kirjallisilla lausunnoilla. Huoltajat toimittavat lausunnot lasta tutkivilta tai kuntouttavilta asiantuntijahoitoilta tai ne pyydetään suoraan esiopetukseen ja/ tai kveolle huoltajien suostumuksella. Pedagogiset asiakirjat arkistoidaan opetuksen järjestäjän tiedonhallintasuunnitelman mukaisesti.

Pidennetty oppivelvollisuus

Pidennetyn oppivelvollisuuden (POV) piiriin kuuluvat vaikeasti sairaat tai vammaiset lapset. POV-päätös tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajan tulee saada tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltajat anovat halutessaan lapselleen pidennettyä oppivelvollisuutta liittäen mukaan erityissairaanhoidon psykologisen tai lääketieteellisen lausunnon, jossa sitä suositellaan. Perusopetuksen johtaja tekee oppimisen tuen erityisiantuntijan valmistelun pohjalta asiasta päätöksen, jossa myös opetuspaikka on nimetty. 6-vuotiailla lapsilla esiopetus on osa oppivelvollisuuden suorittamista.

Oikeus oppivelvollisuutta edeltävään, maksuttomaan esiopetukseen voi toteutua sen vuoden syksystä, jolloin lapsi täyttää 5 vuotta eli vuotta ennen hänen oppivelvollisuutensa alkamista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi varhennettuun esiopetukseen. POV-päätöksen jälkeen varhaiskasvatuksen erityisiantuntija tekee päätöksen esiopetuksen erityisestä tuesta pedagogisen selvityksen ja kveon valmistelun pohjalta.

KUVIO 8. Ryhmän toimintatapojen suunnittelu muodostaa kaiken muun lapselle suunniteltavan tuen perustan. Lapsen yksilölliset tarpeet ja tuen tarpeet muuttuvat harjaantumisen, oppimisen ja tukitoimien myötä. Lapsen vahvuudet huomioiva tuki vähenee tai kasvaa tilanteen mukaan. (Kuvio mukaillen Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa, 2021)

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä. Tukimuotojen tarve ja määrä arvioidaan monialaisesti pedagogisessa arvioissa tai selvityksessä ja tarvittavat päätökset tehdään sivistystoimen toimintasäännön mukaisesti. Tukimuotojen käyttö kuvataan lapsen vasussa tai HOJKSissa. Lasta havainnoidaan ja hänen kanssaan seurataan, miten hänelle suunnattu tuki auttaa arjen toiminnissa, vuorovaikutuksessa ja oppimisessa. Huoltaja on tietoinen lapsensa tukimuodoista ja niiden vaikutuksesta lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseen.

Osa-aikainen erityisopetus: Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimis-edellytyksiä sekä ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia kaikilla tuen tasoilla. Lapsella voi olla kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia tai haasteita oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa ja vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaista erityisopetusta toteutetaan osana esiopetusta joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena, jolloin tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen. Opetusta suunnitellaan sekä sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan henkilöstön keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Erityisopettaja, ja varhaiskasvatuksen alaisessa esiopetuksessa yhteisöllinen puheterapeutti ja kieli- ja kulttuuriopettaja konsultoivat ja osallistuvat osaltaan arviointiin, suunnitteluun ja järjestelyihin lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden mukaisesti. Yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa esiopetuksesta vastaava opettaja sopii osa-aikaisen erityisopetuksen antamisesta konsultoiden erityisopettajaa. Lapsi, jolle on tehty päätökset esiopetuksen erityisestä tuesta ja erityisopetukseen ottamisesta, on oikeutettu varsinaiseen erityisopetukseen. Tarvittaessa erityispedagogista osaamista varmistetaan koulutuksen, ohjauksen ja konsultaation avulla.

Varhaiskasvatuksen erityisavustaja: Kveon esityksestä varhaiskasvatuksen erityisasiantuntija koordinoi varhaiserityisavustajien sijoittumista päiväkoteihin lapsiryhmän ja tiimin resurssiksi. Avustajien tehtävät

määritellään syksyisin ja päivitetään tarvittaessa. Esiopetuksen henkilöstö huomioi käytännöissään, että jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen opettajan ja lastenhoitajan kasvatukseen, hoitoon, opetukseen ja ohjaukseen. Mahdollisen päiväkodin oman avustajaresurssin käytöstä päättää päiväkodin johtaja yhteistyössä kveon kanssa.

Tulkittamisen järjestäminen: Tulkittamispalveluja, joilla tarkoitetaan esimerkiksi viittomakieltä tai muita puhetta tukevia tai korvaavia kommunikaatiomenetelmiä järjestetään tukemaan lasten vuorovaikutusta lasten yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Eriasteisen kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia lapsi tarvitsee puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja.

Erityiset apuvälineet: Erityisiä apuvälineitä käytetään näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen tai oppimisen erityistarpeisiin. Niitä ovat mm. erilaiset tietotekniset sovellukset, äänikirjat, matematiikan havainnollistamisen välineet tai keskittymistä tukevat apuvälineet. Apuvälineiden hankinnasta tai lainaamisesta käyttöön esiopetusaikana sovitaan hoitavan/ kuntouttavan tahon kanssa.

Oppimis- ja ohjauskeskusten palvelut: Opetushallituksen alaisuudessa toimivat valtakunnalliset oppimis- ja ohjauskeskukset tarjoavat omalta asiantuntija-alueeltaan palveluja lapsille ja perheille sekä konsultaatiota ja koulutusta esiopetuksen henkilöstölle.

LUKU 6 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA ESIOPETUS

Esiopetuksessa erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä erilaisina pedagogisina ratkaisuin, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteiden tavoitteita ja oppimiskokonaisuuksia.

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa esiopetuksen yleisten tavoitteiden kanssa.